

Markah penuh : 110 markah

Soalan 1

Markah penuh 30 dibahagi kepada:

- (a) Isi - **20** markah
 (b) bahasa - **10** markah

(a) **Isi** [20 markah]

Nota:

- (i) Panduan mengira perkataan:
 Perkataan yang dikira sebagai satu perkataan
- nama khas
 - perkataan berganda / berulang
 - penggunaan kata sendi 'di' dan 'ke'
 - tarikh
 - angka yang ditulis dengan nombor atau perkataan
 - gelaran
- (ii) Kira dan **tandakan** jawapan calon setakat **120 perkataan sahaja** sebelum diperiksa.
- (iii) Periksa jawapan calon setakat **120 patah perkataan** sahaja. Yang selebihnya **tidak perlu diperiksa**.
- (iv) Berikan markah bagi isi yang tepat dan lengkap sahaja.

Bahagian	Isi									Markah
(i) Pendahuluan										2
(ii) Isi tersurat	4	5	6	7	8	9	10	11	12	16
(iii) Isi tersirat	12	11	10	9	8	7	6	5	4	
(iv) Penutup / Kesimpulan										2
Jumlah markah										20

SULIT

1103/2

Pendahuluan [2 markah]

Markah

Petikan membincangkan usaha-usaha/ cara-cara/ pendekatan/ kaedah yang diambil untuk mencegah pembalakan haram di Malaysia. 2

Petikan membincangkan usaha-usaha/ cara-cara/ pendekatan/ kaedah yang diambil untuk mencegah pembalakan haram. 1

Isi Tersurat [4 hingga 12 markah]

Langkah-langkah ;

1. Menjalankan risikan bersepadu antara pegawai Jabatan Perhutanan dan SPRM 2
2. Mengenakan hukuman penjara bagi mereka yang bersalah 2
3. Menjalankan Projek Pembalakan Haram Sifar 2
4. Pemantauan melalui udara 2
5. Mengamalkan pengurusan hutan secara Sistem Pengurusan Memilih 2
6. Jabatan Perhutanan menentukan had tebaran 2
7. Melakukan bancian anak pokok yang tinggal selepas tebaran 2
8. Menjalankan proses rawatan terhadap anak-anak pokok 2

Isi Tersirat [4 hingga 12 markah]

Kepentingan :

1. Mengekalkan habitat kehidupan / flora dan fauna 2
2. Mengekalkan ekosistem semula jadi 2
3. Punca pencarian kehidupan orang asli 2
4. Punca ekonomi negara 2
5. Menarik kedatangan pelancong 2
6. Meningkatkan imej negara 2

(Isi-isi tersirat yang lain boleh diterima sekiranya sesuai)

Kesimpulan (2 markah)

1. Semua pihak perlu berganding bahu dalam menangani masalah pembalakan haram agar/supaya khazanah hutan untuk generasi akan datang terpelihara. 2
2. Semua anggota masyarakat perlu bertanggungjawab dalam membanteras kegiatan pembalakan haram. 1

(b) **Bahasa** [10 markah]

Asas pemberian markah bahasa tertakluk kepada markah isi seperti yang dinyatakan dalam jadual berikut:

Peringkat	Markah Isi	Markah Bahasa	Huraian
Baik	18 – 20 15 - 17	9 – 10 7 – 9	<ul style="list-style-type: none">• Kesenambungan isi baik.• Struktur ayat / tatabahasa baik• Kosa kata luas• Tanda bacaan / ejaan betul
Sederhana	12 – 14 8 – 11	6 – 7 4 – 6	<ul style="list-style-type: none">• Kesenambungan isi masih baik• Struktur ayat / tatabahasa masih memuaskan.• Kosa kata masih memuaskan• Tanda bacaan / ejaan juga memuaskan
Lemah	1 - 7	1 – 4	<ul style="list-style-type: none">• Pada keseluruhannya dalam serba kekurangan / tidak memuaskan

Soalan 2: Pemahaman

Markah penuh **35** markah dibahagikan kepada:

- Soalan 2 (a) : **9** markah
 Soalan 2 (b) : **9** markah
 Soalan 2 (c) : **8** markah
 Soalan 2 (d) : **9** markah

Perhatian bagi soalan 2(a) hingga Soalan 2(d)

1. Jawapan hendaklah menggunakan **ayat sendiri**.
2. Jawapan hendaklah dalam **ayat yang lengkap/sempurna**.
3. Jika disalin bulat-bulat daripada teks dan jawapan itu **betul, berikan separuh (50%)** daripada markah yang diperuntukkan sahaja.

Panduan Pemarkahan Soalan Pemahaman

1. Soalan 2 markah:

DESKRIPSI	MARKAH
- Jawapan tepat mengikut konteks / isi cukup dan ayat gramatis	2
- Jawapan kurang tepat / isi tidak cukup	1
- Jawapan tidak tepat/salah	0

2. Soalan 3 markah:

DESKRIPSI	MARKAH
- Isi cukup dan lengkap/relevan dengan tugas dan ayat gramatis	3
- Isi cukup dan lengkap/relevan tetapi ayat kurang gramatis	2
- Isi tidak cukup /kurang lengkap tetapi ayat gramatis	1
- Isi tidak cukup /kurang lengkap dan ayat kurang gramatis	1
- Isi tidak betul /tidak relevan dengan tugas, ayat gramatis	0

3. Soalan 4 markah:

DESKRIPSI	MARKAH
- Isi cukup dan lengkap/relevan dengan tugas dan ayat gramatis	4
- Isi cukup dan lengkap/relevan tetapi ayat kurang gramatis	3
- Isi tidak cukup /kurang lengkap tetapi ayat masih gramatis	2
- Isi tidak cukup /kurang lengkap dan ayat kurang gramatis	1
- Isi tidak betul /tidak relevan dengan tugas.ayat gramatis	0

Soalan 2 (a) – Petikan Umum

- (i) Maksud *menjadi identiti*
- Merupakan lambang / mercu tanda / penanda 2
 - Menjadi lambang / mercu tanda / penanda 1
- [Maksimum : 2 markah]**
- (ii) Sistem Pengurusan Memilih ialah :
- satu sistem pengurusan hutan 1
 - dijalankan / diamalkan di kawasan hutan asli 1
 - untuk menjamin pengeluaran hasil hutan / kayu balak 1
 - menentukan had tebang mengikut had keluasan 1
- [Maksimum : 3 markah]**
- (iii) Kesan-kesannya :
- akan memusnahkan ekosistem alam 1
 - mengancam habitat flora dan fauna 1
 - menyebabkan suhu bumi / alam sekitar meningkat / kesan rumah hijau 1
 - berlakunya pencemaran alam / banjir / tanah runtuh 1
 - kawasan tadahan hujan musnah 1
- [Maksimum : 4 markah]**

Soalan 2 (b) – Petikan Cerpen

- (i) Kesan yang dialami :
- semangat Pak Husain telah hilang 1
 - menjadi takut-takut 1
 - selalu meracau dan menyebut apa-apa sahaja yang dilihatnya sebagai tentera Jepun 1
- [Maksimum : 2 markah]**
- (ii) Usaha-usaha yang dilakukan :
- memberi elaun bulanan/ insentif/ ganjaran 1
 - memberi anugerah/ gelaran 1
 - rawatan di hospital secara percuma 1
 - kemudahan asas seperti rumah percuma 1
 - bantuan pendidikan kepada anak-anak pejuang kemerdekaan 1
- [Maksimum : 3 markah]**
- (iii) Satu nilai dalam petikan
- bertanggungjawab : Pak Husain bertanggungjawab menyelamatkan penduduk kampung dengan mengarahkan mereka segera berpindah 1+1
 - keberanian : Pak Husain telah menipu tentera Jepun untuk menyelamatkan penduduk kampung 1+1
 - kasih sayang: Mak Bedah memandikan dan mencuci darah yang terdapat pada badan Pak Husain 1+1
 - prihatin : Ayahku (penulis) tidak tidur-tidur kerana menjaga Pak Husain 1+1

Satu nilai dalam keseluruhan cerpen

- cinta akan Negara : Pak Husain sanggup menggunakan tongkat kayu untuk menghadiri temasya sambutan Hari Kemerdekaan Negara 1+1
- ketabahan : Khalid dan penduduk Kampung Pulau Pak Amat tabah menghadapi saat-saat kesulitan dan keperitan sewaktu zaman perang. 1+1
- pengorbanan : Pak Husain sanggup mempertaruhkan nyawanya demi menyelamatkan penduduk kampung daripada menjadi mangsa serangan askar Jepun 1+1
- berhemah tinggi : Khalid bertemu Pak Husain setelah 34 tahun berpisah dan dalam pertemuan tersebut, Khalid melayan Pak Husain dengan baik 1+1

[Maksimum : 4 markah]

Soalan 2 (c) – Petikan Prosa Tradisional

- (i) Maksud bermohon kembali ke bahtera
- meminta diri/kebenaran/keizinan pulang/balik ke kapal 2
 - meminta diri/kebenaran/keizinan pulang/balik ke bahtera 1

[Maksimum : 2 markah]

- (ii) Tindakan jurumudi :
- Segera mencabut kerisnya 1
 - Menikam seekor ayam lagi 1
 - Pergi menghadap Tuanku Nakhoda Tua dengan keris berdarah 1
 - Menyatakan/memberitahu bahawa dia yang menyelamatkan geliung daripada lanun 1

[Maksimum : 3 markah]

- (iii) Wajar – alasannya :
- Tuan Puteri ialah puterinya/ anaknya 1
 - Tuanku Nakhoda Tua merupakan walinya 1
 - Menunaikan janjinya kepada jurumudi 1
 - Jurumudi orang kepercayaan Tuanku Nakhoda Tua 1
 - Seorang yang berani dan bertanggungjawab 1
 - Pandai mengambil hati Tuanku Nakhoda Tua 1

Tidak wajar – alasannya :

- Jurumudi telah menipu/berbohong/tidak jujur 1
- Tuanku Nakhoda Tua tiada usul periksa/tidak menyiasat 1
- Tidak bertanyakan pendapat/mengambil pandangan Tuan Puteri Dayang Seri Jawa 1
- Tuanku Nakhoda Tua tidak berbincang dahulu dengan pembesar negeri 1

[Maksimum : 3 markah]

Soalan 2 (d) – Sajak

(i) Persamaan antara golongan petani dan golongan nelayan dalam sajak:

- kedua-duanya mempunyai anak yang ramai 1
- kedua-duanya miskin 1
- kedua-duanya tidak menyusahkan orang lain 1
- kedua-duanya tidak menyusahkan mengambil hak orang lain 1

[Maksimum : 2 markah]

(ii) Pada pendapat saya, penyajak membandingkan keadaan ketiga-tiga golongan dalam sajaknya kerana dia mahu:

- mendedahkan keunikan keadaan hidup ketiga-tiga golongan 1
- menimbulkan kesedaran atas nasib golongan petani dan nelayan 1
- menimbulkan rasa syukur atas kurniaan Tuhan 1
- supaya kita tidak bersikap tamak 1

(Terima mana-mana jawapan lain yang sesuai) **[Maksimum : 3 markah]**

(iii) Tiga pengajaran dalam sajak ialah :

- Kita hendaklah amanah semasa menjalankan tugas
- Kita hendaklah menjadi seorang bapa yang bertanggungjawab mencari rezeki yang halal
- Kita perlu mengelakkan diri daripada mencari kekayaan dengan menindas orang lain
- Kita hendaklah taat kepada perintah Tuhan
- Kita hendaklah berusaha untuk meningkatkan taraf hidup

(Terima mana-mana jawapan lain yang sesuai) **[Maksimum : 4 markah]**

Soalan 3

Markah penuh **30** markah dibahagikan kepada

Soalan 3(a) : **6** markah

Soalan 3(b) : **6** markah

Soalan 3(c) : **6** markah

Soalan 3(d) : **6** markah

Soalan 3(e) : **6** markah

Perhatian bagi soalan 3(a)

1. Berikan 1 markah bagi setiap ayat yang betul
2. Tolak 1/2 markah bagi kesalahan ejaan/jalan bahasa/tanda baca daripada keseluruhan soalan.
3. Perkataan digunakan sebagai peribahasa, berikan 0 markah
4. Perkataan digunakan sebagai nama khas, berikan 0 markah.
5. Jika memberikan makna dan tepat maknanya, berikan markah penuh 1 markah.
6. Ayat yang dibina seperti satu ayat tetapi sebenarnya lebih, tolak 1/2 markah bagi setiap ayat.
7. Jika semua perkataan digunakan dalam satu ayat, berikan pertimbangan sebagai satu ayat.
8. Boleh menggunakan struktur cakap ajuk dengan mematuhi tanda bacanya.
9. Jika tidak jelas, tolak 1/2 markah bagi setiap ayat.
10. Sengaja menambah atau mengubah imbuhan, berikan 0 markah

Jawapan 3(a)

- (i) Menahan - tidak membiarkan lepas, menyekat, tidak membenarkan, menghentikan.
melawan, menangkis serangan
melambatkan tangan untuk menyuruh kenderaan berhenti
menguatkan diri supaya sanggup menderita
- (ii) Menuntut - mendesak
mencari ilmu
- (iii) Menarik - maju ke hadapan, keluar, tercabut, menyentak, menyeret
- memikat hati

[Maksimum : 6 markah]

Jawapan 3(b)

- (i) Aiman bertanya tentang rancangan Kok Seong pada musim cuti nanti.
- (ii) Kok Seong menyatakan bahawa dia tidak mempunyai apa-apa/sebarang rancangan.
- (iii) Oleh itu, Aiman mencadangkan Kok Seong mengikutnya pulang ke kampungnya.
- (iv) Kok Seong juga bertanyakan keistimewaan/perkara yang menarik di kampung Aiman.
- (v) Menurut Aiman, di kampungnya terdapat sungai dan mereka boleh memancing.
- (vi) Di samping itu, pada masa itu di kampungnya terdapat musim buah-buahan.

[Maksimum : 6 markah]

Jawapan 3(c)

kesesakkan - kesesakan
terok - teruk
berdisplin - berdisiplin
masaalah - masalah
meletakkan - meletakkan
menganggu - mengganggu

[Maksimum : 6 markah]

Jawapan 3(d)

Kebanyakan pokok-pokok	- kebanyakan pokok/pokok-pokok
dipotong	- ditebang
mentafsirkan	- mentaksirkan
cili sos	- sos cili
saling ziarah-menziarahi	- saling menziarahi/ziarah-menziarahi
menepuk	- memupuk

[Maksimum : 6 markah]

Jawapan 3(e) Peribahasa

- (i) di mana ada gula, di situ ada semut
- (ii) menanggung di air yang keruh/menahan lukah dipergentingan/cekik darah.
- (iii) bertemu buku dengan ruas

[Maksimum : 6 markah]

Soalan 4

Markah penuh 15 markah

Panduan pemarkahan bagi Soalan 4

- (a) i) Jawapan berdasarkan sebuah novel yang dipelajari.
ii) Jawapan hendaklah dalam ayat-ayat lengkap.
iii) Beri 2 markah untuk 1 isi – nilai kerjasama (watak sampingan)
iv) Markah bagi 2 isi - maksimum 4 markah.
v) Markah bahasa maksimum 3 markah. Markah bahasa tidak boleh lebih daripada markah isi.
vi) Markah bahasa diberi seperti berikut:

Baik : 3 markah
Sederhana : 2 markah
Lemah : 1 markah

- vii) Jika calon menjawab dan markah isi 0, berikan 1 markah untuk bahasa.
viii) Calon tidak menjawab 0 markah.

[Maksimum: 7 markah]

- (b) i) Jawapan berdasarkan dua buah novel yang dipelajari.
ii) Jawapan hendaklah dalam ayat-ayat lengkap.
iii) Jawapan mesti meliputi sekurang-kurangnya satu latar masyarakat bagi setiap novel.
iv) Aspek Pemarkahan: Berikan 1 markah untuk 1 latar masyarakat bagi setiap novel.

- Berikan 2 markah untuk contoh / huraian yang lengkap / jelas
- Berikan 1 markah untuk contoh / huraian yang tidak lengkap / jelas
- Maksimum markah setiap isi = 3 markah

- v) Huraian tanpa menyatakan latar masyarakat dalam novel, 0 markah
vi) Markah isi maksimum, 6 markah
vii) Markah bahasa maksimum, 2 markah. Markah bahasa tidak boleh lebih daripada markah isi
viii) Markah bahasa diberi seperti berikut:

Baik : 2 markah
Lemah : 1 markah

- ix) Jika calon menjawab dan markah isi 0, berikan 1 markah untuk bahasa.
x) Calon tidak menjawab, 0 markah

[Maksimum: 8 markah]

4. a) Nilai kerjasama (pada watak sampingan)**Novel Azfa Hanani**

- Para pelajar tingkatan 5 Sekolah Menengah Taman Sari memberikan kerjasama kepada Pengerusi Persatuan Pelajar Tingkatan 5, iaitu Ekran bagi menjayakan Program Hari Sumbangsh untuk mengutip derma sebanyak RM16,000.00 sebagai dana sekolah.
- Tengku Ellina, Fuad, Adlan, dan Fazlina memberikan kerjasama yang padu dalam pasukan forum remaja Sekolah Menengah Taman Sari. Hasilnya, pasukan sekolah mereka berjaya menjuarai pertandingan forum remaja tersebut dan Azfa Hanani terpilih sebagai pengerusi forum terbaik.
- Abang Mazran dan Kak Finaz berkerjasama bagi membimbing Azfa Hanani membentuk personaliti seperti Tengku Murni agar dapat menggembirakan hati Datin Maziah yang tidak dapat menerima hakikat kematian anak perempuannya itu.

Novel Kembara Amira

- Itai dan Tau bekerjasama untuk menyelamatkan Amira daripada mati lemas setelah terjatuh dalam arus sungai yang deras. Mereka akhirnya berjaya menyelamatkan Amira.
- Tau dan Itai bekerjasama mencari Jacinta yang tersesat di dalam hutan setelah dia berusaha menjejak Amira yang terjatuh ke dalam arus sungai yang deras.
- Pak Lias, Jacinta, Itai, Roslan saling bekerjasama mencari Malique yang hilang di Gunung Gua Gajah.
- Penghuni Desa Karpus yang diketuai Prof. Zaidah bekerjasama menjalankan aktiviti ekskavasi untuk mengesan sejarah ketamadunan manusia zaman Neolitik. Mereka bergilir-gilir berjaga malam bagi memastikan tapak kajian mereka selamat.

4. b) Latar masyarakat (dalam 2 buah novel)**Novel Azfa Hanani**

- **Masyarakat pelajar sekolah menengah.** Azfa Hanani merupakan pelajar di Sekolah Menengah Sri Dian. Tengku Murni pula pelajar di Sekolah Menengah Taman Sari. Azfa Hanani berpindah ke Sekolah Menengah Taman Sari dan antara rakan-rakannya ialah Tengku Ellina dan Ekran.
- **Masyarakat yang sanggup berkorban untuk kepentingan orang lain.** Azfa Hanani reda diberhentikan daripada persekolahannya kerana masalah kewangan. Dia menerima pelawaan untuk menyamar sebagai Tengku Murni untuk membantu mencari wang bagi membiayai rawatan sepupunya Zuraini yang lumpuh. Azfa Hanani juga menerima

permintaan daripada Tengku Mazran untuk menyamar sebagai Tengku Murni untuk membantu memulihkan tekanan perasaan Datin Maziah. Selain itu Ekran juga berkorban dengan memutuskan hubungan dengan Tengku Murni apabila Tengku Muzaffar tidak membenarkan hubungan tersebut kerana beranggapan dia seorang yang miskin.

- **Masyarakat yang sombong dan bongkak dengan kekayaan.** Datuk Tengku Makmur beranggapan bahawa Azfa Hanani menyamar sebagai Tengku Murni untuk mendapatkan upah. Dia melemparkan wang upah sebanyak RM 500 kepada Azfa Hanani. Tengku Muzaffar pula mengeluarkan kata-kata yang menghina Azfa Hanani semasa Azfa Hanani mula-mula tiba ke rumahnya. Dia menganggap Azfa Hanani ingin hidup mewah

SULIT

1103/2

dengan menyamar sebagai Tengku Murni. Dia juga menghalang perhubungan Ekran dengan Tengku Murni kerana menganggap Ekran miskin dan tidak setaraf dengan keluarga mereka.

- **Masyarakat yang penyayang.** Azfa Hanani sayang kepada pak long sekeluarga. Semasa di rumah Datin Maziah, dia telah menulis surat kepada mereka untuk bertanya khabar. Datin Maziah pula sayang kepada anaknya Tengku Murni. Oleh sebab perasaan sayang yang mendalam, anak-anaknya tidak sanggup untuk memberitahunya bahawa Tengku Murni telah meninggal dunia akibat kemalangan jalan raya..

- **Masyarakat yang gigih berusaha untuk menuntut ilmu.** Azfa Hanani gigih belajar walaupun dia sedar bahawa dia mempunyai masalah kewangan. Oleh sebab keinginannya untuk menimba ilmu dia sanggup mencuri pinjam buku-buku rujukan di perpustakaan semasa di Sekolah Menengah Sri Dian. Demikian juga dengan Ekran. Dia berusaha gigih untuk belajar demi mencapai cita-citanya. Dia belajar perakaunan di sekolah dan kemudiannya mempraktikkan ilmu yang dipelajari itu dengan berniaga burger. Dia akan mengulang kaji pelajaran pada waktu malam.

- **Masyarakat yang sentiasa merendah diri .** Azfa Hanani selalu ingat bahawa dia adalah daripada keluarga yang miskin. Walaupun dia berada di rumah Datin Maziah dan menyamar sebagai Tengku Murni, dia tetap meletakkan dirinya sebagai seorang yang miskin.. Selain itu, ramai kawan sekelasnya memuji suaranya yang lunak dan telah diumumkan sebagai pengerusi terbaik dalam pertandingan forum remaja. Namun dia tidak berasa megah dengan pujian tersebut. Ekran pula tidak menjelaskan kepada Tengku Muzaffar bahawa dia anak kepada pensyarah semasa dia dihalang daripada menjalinkan hubungan dengan Tengku Murni. Sebaliknya dia memutuskan hubungan tersebut.

- **Masyarakat yang tabah dalam menghadapi dugaan hidup.** Contohnya Ekran menerima takdir bahawa dia dan Tengku Murni akan berpisah setelah Tengku Muzaffar menghalang perhubungan mereka. Dia juga tabah dengan perpisahan selama-lamanya apabila Tengku Murni meninggal akibat daripada kemalangan jalan raya. Dia tidak menunjukkan perubahan sikap walaupun dia kawan istimewa kepada Tengku Murni. Pelajar lain tidak menyedari hubungan itu. Azfa Hanani juga tabah menerima dugaan hidup apabila dia terpaksa tinggal dengan keluarga pak long yang miskin setelah ibu bapanya meninggal dunia. Dia sanggup bersusah payah berulang-alik ke sekolah dengan menaiki bas sejauh 30 kilometer.

- **Masyarakat yang hidup dalam kemiskinan.** Pak long sekeluarga merupakan masyarakat Melayu yang hidup di kampung dalam keadaan miskin. Pak long hanya bekerja sebagai penoreh getah dan tidak mampu menanggung perbelanjaan keluarga termasuk perbelanjaan persekolahan Azfa Hanani. Mereka tinggal di rumah yang dibina daripada bulu.
- **Masyarakat yang berpegang pada janji.** Tengku Mazran berusaha sedaya upaya untuk menunaikan janjinya bagi membantu membiayai rawatan Zuraini yang lumpuh di Indonesia.

Novel Kembara Amira

- **Masyarakat pelbagai bangsa.** Amira, Prof. Zaidah, Pak Lias, Rusdi dan Ruslan mewakili masyarakat Melayu. Itai, Ludin, Tau dan Sabi mewakili masyarakat orang asli suku semai. Ipah, John O'Hara, Johnny, Ridley dan Brenda ialah orang Inggeris manakala Jacinta, Baba Teck dan Nyonya Sim mewakili masyarakat Cina.
- **Masyarakat yang penyayang.** Contohnya Amira menunjukkan kasih sayang kepada ibunya, Prof. Zaidah dengan meluangkan masa menjaga ibunya setelah terlibat dalam kemalangan kereta yang dipandu oleh Pak Lias.
- **Masyarakat pelajar yang menghabiskan masa lapang dengan melakukan aktiviti yang berfaedah.** Contohnya Amira dan Jacinta menghabiskan masa cuti persekolahan mereka dengan menyertai kerja-kerja mencari gali bahan-bahan arkeologi (ekskavasi) di Bukit Mat Raya bersama Prof Zaidah dan pelajar-pelajar tahun akhir.
- **Masyarakat yang terlibat dalam kerja-kerja mencari gali bahan bersejarah.** Contohnya, Prof. Zaidah, Dr. Zawawi, dan pelajar tahun akhir menjalankan aktiviti ekskavasi di kawasan Bukit Mat Raya.
- **Masyarakat orang asli yang berpegang teguh pada kepercayaan nenek moyang mereka.** Contohnya, Tau menganggap kerja-kerja cari gali yang dilakukan di kawasan hutan akan mengganggu roh-roh di situ.
- **Masyarakat yang mementingkan diri dan mengutamakan kekayaan.** Contohnya, John O'Hara ingin membuktikan bahawa kawasan tersebut mempunyai banyak emas. Dia akan memperoleh keuntungan apabila menarik para pelabur untuk melabur dalam aktiviti perlombongan emas di kawasan Bukit Mat Raya.
- **Masyarakat yang saling bekerjasama untuk menyelesaikan masalah.** Contohnya, Itai, Tau dan Ludin, banyak membantu Prof Zaidah, dan rakan-rakannya bagi menyelesaikan masalah yang dihadapi. Mereka juga bekerjasama untuk mencari Jacinta dan Malique yang hilang.

- **Masyarakat yang tertekan oleh sikap negatif orang lain.** Contohnya, Ipah sanggup lari bersama-sama anaknya, Sabi dengan mengikut lelaki kulit putih kerana tertekan dengan pandangan negatif suku Orang Asli Semai terhadapnya yang berambut perang dan bermata biru.
- **Masyarakat yang komited terhadap tugas atau tanggungjawab.** Contohnya Prof. Zaidah yang terlampau komited terhadap tugasannya untuk mencari gali bahan arkeologi sehingga pada suatu ketika beliau sedar bahawa beliau telah mengabaikan tanggungjawabnya sebagai ibu kepada Amira. Beliau akhirnya sedar akan kesilapannya setelah ditegur oleh pemandunya Pak Lias
- **Masyarakat yang bertanggungjawab.** Buktinya Ludin menjalankan tanggungjawabnya sebagai Tok Batin di perkampungan orang Asli Suku Semai. Dia tidak bersikap pilih kasih dan sanggup menghukum Itai yang melakukan kesalahan kerana membawa orang luar (Amira) ke sungai yang menjadi lokasi rahsia orang asli untuk mencari emas.
- **Masyarakat yang sayangkan alam sekitar.** Tau sanggup menyamar sebagai makhluk berbulu semata-mata untuk menakut-nakutkan orang luar yang menceroboh masuk ke kawasan persekitaran mereka. Dia juga sanggup bertindak membunuh orang-orang asing tersebut.